

In memoriam Wim Maassen 1946 - 2021

Joop Eikenboom & Henk Menkhorst

Summary. On October 23 Wim Maassen passed away. With Wim's death we have lost a passionate, self-educated biologist with an impressive knowledge of both European and Southeast Asian terrestrial snails. In addition to the vast collection of land snails that he had brought together in his lifetime, he also had a very extensive library on the areas that he was interested in. His interest was not restricted to molluscs; he was also an avid collector of various groups of insects.

Bijna 75

Op 23 oktober jl. overleed NMV-lid Wim Maassen, een uur vóór hij 75 jaar oud zou zijn geworden. Met het overlijden van Wim verliezen we een voortreffelijke, zeer bevoegde autodidactische bioloog. De meeste NMV leden hebben Wim gekend als actief lid van onze vereniging met een enorme kennis op gebied van landslakken en een zeer uitgebreide collectie daarvan. Hij was echter niet alleen malacologisch actief. Een groot deel van zijn leven heeft ook in het teken gestaan van zijn interesse in insecten en het verzamelen hiervan.

Schooltijd

Wim werd op 24 oktober 1946 als oudste van zes kinderen geboren in Montfort, Limburg, waar zijn vader onderwijzer was aan de bijzondere lagere jongensschool, zoals dat vroeger heette. Ondanks het feit dat zijn vader geen bioloog was, verzamelde hij wel vogels en vlinders die als lesmateriaal werden gebruikt. Dit verzamelen ging een eigen leven leiden en de collecties breidden zich snel uit. Het verzamelen werd Wim met de paplepel ingegoten en zoals we in de Spirula rubriek 'Even voorstellen' (2021) kunnen lezen was zijn eerste speelgoed een vlindernetje.

Geen insect was nu meer veilig voor hem. Alles werd verzameld, van libellen, vliegen tot vlooiën aan toe, maar om een mogelijke concurrentie binnen huize Maassen te vermijden werden de vlinders door Wim met rust gelaten.

Het bleef in zijn jonge jaren echter niet bij insecten alleen. Zijn interesse in alles wat de natuur voortbracht was heel ruim. Onder andere met een geologievereniging in Limburg werden oligocene afzettingen bezocht en veel fossiele slakjes verzameld. Het verzamelen van levende slakjes was toen nog niet aan de orde. Dit kwam pas toen Wim op de middelbare school John Clerx leerde kennen, die eveneens een ruime belangstelling voor de natuur had.

Die middelbare school, de HBS, bracht uiteraard flink wat huiswerk met zich mee. Om hier rustig aan te kunnen werken mocht Wim als enige gebruik maken van zijn vaders vlinderkamer. De overige kinderen maakten hun huiswerk in de keuken. Dit was natuurlijk een beetje de kat op het spek binden en zijn vader kwam erachter dat daar niet werd gestudeerd, maar aan de hobby werd gewerkt.

Suriname

Zijn militaire dienstdienst bracht Wim voor een groot deel door in Suriname. Ook hier werd weer van alles verzameld en naar huis opgestuurd. Zelfs een groot dier als een kaaiman bleek voor Wim niet veilig. Zijn vader prepareerde de insecten en John Clerx zorgde voor de mollusken. Van de mogelijkheid om

Fig. 1. Wim Maassen aandachtig luisterend naar een voordracht tijdens de NMV najaarsdag en jubileumviering in Scheveningen op 9 november 2019. Foto Rob Vink.

verlof in Nederland door te brengen heeft Wim nooit gebruik gemaakt, er werd intensief doorverzameld. Een hele eer was het voor Wim dat Van Regteren Altena, hoofd van de afdeling Mollusca van het Rijksmuseum van Natuurlijke Historie, een door Wim verzamelde slak naar hem vernoemde: *Nesopupa maasseni*, Wim's eerste eponiem. Natuurlijk vroeg ook zijn dienst als militair de aandacht. Een aardige anekdote uit deze periode is dat Wim tijdens een nachtelijke wacht een schim zijn richting uit zag komen maar door de duisternis niet kon vaststellen wat het was. Ondanks diverse hard uitgeroepen bevelen om te blijven staan bleef de schim toch op hem afkomen. Er bleef hem geen andere keuze dan de trekker over te halen. Helaas beëindigde Wim daarmee het leven van de geliefde hond van de kapitein.

De veertig laden met in Suriname verzamelde insecten verhuisden evenals de molluskencollectie naar het toenmalige Rijksmuseum voor Natuurlijke Historie in Leiden.

Cipier en postbeambte

Omdat er als gevolg van de mijnsluitingen in Limburg nauwelijks nog werk te vinden was, verhuisde Wim noodgedwongen richting Amsterdam, waar hij eerst zes maanden zijn brood als cipier verdiende. Maar hij stapte al snel over naar de posterijen. In 1974 trouwde Wim met Wilma Puts, eveneens afkomstig uit Midden-Limburg. Wilma kon als onderwijzeres aan de slag in Duivendrecht, waar zij ook een appartement toegewezen kregen. Na enige woelige jaren vond Wim hier zijn rust en werd de draad met het verzamelen van insecten al snel weer opgepakt. Inmiddels had hij via John Clerx, in Leiden Edi Gittenberger leren kennen en in Amsterdam Cor Karnekamp en Nico Mounoury en werd hij lid van de Kreukelgroep. Vanaf dat moment kwamen de mollusken steeds meer in beeld en begonnen de vele verzamelreizen naar het voormalig Joegoslavië. Soms met andere NMV leden of bekende malacologen, maar ook vaak alleen met Wilma. Ook is het een keer voorgekomen dat Wim alleen met zijn bekende bus drie weken op pad was, waarbij doorgaans gewoon in de vrije natuur werd overnacht. Tijdens deze reizen werd van 's morgens vroeg tot 's avonds laat aan een stuk door verzameld. Wim had zich daarbij uitstekend voorbereid en alle vooraf geplande vindplaatsen werden aangedaan. Hierbij werd dan regelmatig het uithoudingsvermogen van zijn medereizigers zwaar op de proef gesteld. Het was een genot om naar Wim te luisteren wanneer hij op zijn praatstoel zat en soms in detail over zijn reizen naar Joegoslavië vertelde. Zo is een ieder die ooit in de zeventiger en tachtiger jaren in Joegoslavië landslakken heeft verzameld meer dan eens geconfronteerd geweest met militairen of politie die je dreigend

zwaaiend met hun automatische wapens duidelijk maakten dat je onmiddellijk met die activiteit moest stoppen en je netjes als toerist diende te gedragen. Wim bleef daar onverstoort onder en mompelde zijn medereizigers dan toe: "Niet opkijken, gewoon door blijven verzamelen".

Aan de Joegoslavië-reizen kwam begin negentiger jaren een einde bij het uitbreken van de oorlog daar. De bakens werden verzet naar Griekenland waar Wim met name Kreta diverse malen bezocht. Over deze reizen publiceerde hij veel in De Kreukel met vaak uitvoerige anatomische tekeningen. Naar Kreta ging hij het liefst in november, buiten het toeristenseizoen. Dit is de periode waarin met name het genus *Mastus* zich voortplant en de dieren spermatophoren produceren. Omdat deze per soort verschillen kon Wim aantonen dat er veel meer soorten op Kreta leven dan de paar die tot dan toe bekend waren. In een uitmuntende publicatie, verschenen in 1995 in Basteria, werden maar liefst 12 nieuwe soorten van dit interessante genus beschreven. Opvallend is dat hij 48 nieuwe soorten van het genus *Diplommatina* heeft beschreven tegenover 'slechts' 12 *Mastus* soorten, maar dat hij als geraadpleegde bron bij zijn artikel in Spirula (2021) deze publicatie vermeldt en niet één betreffende de andere soorten.

Na Griekenland volgde Zuidoost-Azië, waar de eerste keer Sumatra werd bezocht, later gevolgd door onder andere Vietnam en Borneo. Verbazingwekkend was de snelheid waarmee Wim alle bestaande literatuur over een nieuw gebied wist te verzamelen. Binnen zeer korte tijd stonden er meters boeken en zelf ingebonden banden met al dan niet gekopieerde artikelen op de plank. Ook de kennis over de soorten van een

Fig. 2. Wim Maassen na de Algemene Ledenvergadering in Natuurmuseum Brabant te Tilburg op 14 april 2018, tijdens een gezellig en geestrijk samenzijn met op de foto Frank de Graaf en Gerard Majoor, maar gezien het aantal glazen met meerdere NMV leden. Foto Joop Eikenboom.

nieuw te bezoeken gebied maakte hij zich snel eigen.

Wim was een hartelijk mens die altijd bereid was je met determinatieproblemen te helpen. Zowel op de Kreukelavonden of gewoon bij hem thuis. Met veel plezier denken we terug aan de momenten dat Wim ons na een najaarsvergadering van de NMV in het Zoölogisch Museum in Amsterdam uitnodigde om bij hem thuis nog even een afzakkertje te komen halen. Meerdere gaven daar gehoor aan en in een optocht van soms vijf, zes auto's reden we dan richting Duivendrecht waar we door Wilma hartelijk werden ontvangen en op diverse lekkernijen getrakteerd. Zo leerde je Wim en Wilma een beetje als vriend en vriendin te zien, ook al zag je hen beiden niet zo heel vaak.

In 2000 werd Wim de gelegenheid geboden om collectiebeheerder bij Naturalis te worden. Ondanks het feit dat hij daarbij een deel van zijn salaris moest inleveren, en ook niet met vervroegd pensioen bij de PTT kon gaan, greep hij deze kans met beide handen aan.

Na het helaas veel te vroege overlijden van Wilma in 2009 besloot Wim terug te gaan naar zijn geboortegrond en vestigde hij zich in Echt in Midden-Limburg. Ondanks het feit dat hij zich in het Limburgse beter thuis voelde, miste hij als uitgesproken gezelligheidsmens wel degelijk zijn contacten in het westen. Hij nam zich serieus voor om iedere maand een week naar Naturalis te komen om te blijven werken aan de malacologie. Helaas is hem dat niet gelukt. Zijn gezondheid liet al te wensen over en hij zag al op tegen de lange ritten om bij de voor- of najaarsvergaderingen of bij een van de NMV verenigingsdagen aanwezig

te zijn. Meerdere malen heeft hij dankbaar gebruik gemaakt van Gerard Majoor's aanbod om mee te rijden, waardoor hij dan toch in staat was zijn oude vrienden en kennissen af en toe nog eens te zien.

Aan het verzamelen van landslakken kwam Wim in Limburg niet meer toe. Dat was toch te vermoeiend, maar met een vlin-dernetje zweefvliegen vangen ging nog prima. "Ik kan dan gewoon blijven staan en hoef alleen dat ding maar heen en weer te zwaaien" was zijn uitleg. Met name het Nationaal Park 'De Meinweg' ten oosten van Roermond werd regelmatig door hem bezocht.

Naast de zweefvliegen en wellicht ook andere verzamelde insectenordes wachtte thuis ook nog een aanzienlijke collectie mieren die hij in Griekenland en met name op Kreta had verzameld op bewerking. Hoe ver Wim hiermee is gekomen is ons niet bekend. Zijn gezondheid ging op het laatst hard achteruit, met zijn overlijden op 23 oktober als gevolg.

We zullen Wim missen als een bijzonder hartelijk mens die door zelfstudie een enorme kennis had vergaard en altijd bereid was je ergens mee te helpen.

Geraadpleegde bron

Even voorstellen: Wim Maassen. 2021. – Spirula 426: 6-8.

Adressen van de auteurs

joop.eikenboom-t@kpnmail.nl

henkmenkhorst@planet.nl

Even voorstellen: Marco Faasse

Dank aan collega Ton van Haaren voor het 'doorgeven van het stokje' aan mij. Allereerst wil ik een aantal bekentenissen doen. Ik voel me in de verste verte geen malacoloog, ik heb geen schelpenverzameling en lang heb ik gedacht dat er in ons land niet veel interessants te ontdekken was op malacologisch gebied. Waarom zo'n vreemde eend in de bijt van de Nederlandse Malacologische Vereniging (NMV)?

Ik begin met de laatste bekentenis. Van alle hoofdgroepen ongewervelden die in zee voorkomen ken ik er slechts één die door een vereniging exclusief als haar studieterrein beschouwd wordt, de weekdieren. De NMV heeft een behoorlijk aantal leden, is actief en brengt meerdere tijdschriften uit. Iets dat lang geleden bij mij de gedachte deed postvatten dat zowat alles op het gebied van de Nederlandse Mollusca wel bekend zou zijn. Met een brede interesse voor allerlei groepen zeedieren leek het voor de hand te liggen de Mollusca dan maar links te laten liggen. Zo gedacht, zo gedaan. Mollusca kregen immers van natuuronderzoekers onevenredig veel aandacht en andere groepen veel te weinig. Het is waar dat de kennis van veel andere groepen vaak heel beperkt was en deels nog is, maar het was onvermijdelijk dat vroeg of laat mijn mening over de kennis van de weekdieren bijgesteld zou moeten worden. Ook van weekdieren in Nederland is nog veel onbekend. Verder verandert er de laatste tijd veel, zoveel dat het haast niet is bij te benen.

De auteur na een duik, op de boot van Erling Svensen in Egersund (Noorwegen), 30 juli 2017. Foto Marianne Ligthart.